

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З
ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

**Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»**

Виконав: здобувач 2 курсу
07-211М групи
спеціальності 231 Соціальна робота
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
Владислав ПАСТУХОВ

Керівниця: к.філос. н., доцентка
Ірина ПОЛІЩУК

Рецензент: заступник командира
військової частини 3056, майор
Микола КОСТЬ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади соціальної роботи з працівниками Національної поліції	9
1.1 Визначення поняття та специфіка соціальної роботи з поліцейськими.....	9
1.2 Нормативно-правова база соціальної роботи з працівниками Нацполіції в Україні.....	15
1.3 Світовий досвід надання соціальної допомоги та соціального захисту поліцейським в умовах війни.....	18
РОЗДІЛ 2. Перспективи розвитку та удосконалення соціальної роботи з працівниками Національної поліції	23
2.1 Сучасна вітчизняна практика соціальної допомоги, підтримки та соціального захисту поліцейських	23
2.2 Опис авторської Програми профілактики, спрямованої на запобігання професійному вигоранню поліцейських через постійний стрес та високий рівень відповідальності в умовах воєнного стану	28
2.3 Пропозиції щодо покращення соціальної роботи з працівниками Національної поліції України.....	32
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42

ВСТУП

Актуальність дослідження. Військові конфлікти та надзвичайні ситуації висувають нові вимоги до системи соціальної допомоги та захисту працівників правоохоронних органів у державі. Поліцейські під час війни виконують не лише свої традиційні функції, але й беруть участь у підтриманні громадського порядку в умовах посиленої загрози. В результаті, виникає потреба у наданні спеціалізованої допомоги, що включає соціально-психологічну підтримку, реабілітаційні програми та соціальний захист.

Поліцейські є однією з найбільш вразливих категорій фахівців, які постійно взаємодіють із складними соціальними ситуаціями та перебувають під великим психологічним тиском. Робота правоохоронців в Україні в умовах постійних соціальних і політичних змін, зростання рівня злочинності та військових дій вимагає розробки комплексної системи соціальної підтримки для запобігання емоційному вигоранню, збереження психічного здоров'я та підвищення ефективності їхньої діяльності.

Соціальна робота є невід'ємною складовою суспільного розвитку, особливо в умовах сучасних викликів, які стоять перед правоохоронними органами. Працівники Національної поліції України (НПУ) щоденно стикаються з високим рівнем стресу, емоційним вигоранням та професійними ризиками, що потребує спеціалізованого підходу до їх соціальної підтримки. Актуальність соціальної роботи з працівниками НПУ зумовлена необхідністю забезпечення їх психоемоційного благополуччя, підвищення ефективності роботи та зниження ризиків, пов'язаних із професійною діяльністю. Професійна діяльність поліцейських часто включає емоційні та фізичні навантаження, що може призвести до проблем у сімейному житті, взаєминах з колегами та загального психічного здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє говорити про увагу вітчизняних дослідників до окремих напрямів роботи з працівниками Нацполіції, зокрема науковців широко привернена до питання соціального захисту, необхідно назвати праці В. Андріїва, Н. Болотіної, О. Беленького, Л. Денісової, М. Іншина, М. Дерев'янка, М. Клемпарського, О. Кучми, Д. Марусевич, О. Москаленко, О. Процевського, І. Сироти, Ю. Ткаченка, Г. Чанишевої, Л. Шумної, В. Щербини та інших. На жаль, особливостям соціальної роботи працівниками Національної поліції України не присвячено окремих наукових досліджень.

Це й було підставами для обрання теми кваліфікаційної роботи «Особливості реалізації соціальної роботи з працівниками Національної поліції України».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах наукової теми кафедри філософії, соціології та соціальної роботи «Сучасні технології формування професійної активності в умовах трансформації сучасного українського суспільства» (державний реєстраційний № 0117U006790). Тему кваліфікаційної роботи було обговорено та затверджено на засіданнях кафедри філософії, соціології та соціальної роботи (протокол від 11.09.2023 р. № 1, від 02.09.2024 р. №1), а також наказом по університету.

Мета дослідження – аналіз основних напрямів соціальної роботи з працівниками Національної поліції України, визначення проблемних аспектів та пропозиції щодо їхнього вдосконалення; розроблення авторської Програми профілактики, спрямованої на запобігання професійному вигоранню поліцейських через постійний стрес та високий рівень відповідальності в умовах воєнного стану.

Завдання дослідження:

- розкрити визначення поняття та специфіку соціальної роботи з поліцейськими;
- проаналізувати нормативно-правову базу соціальної роботи з працівниками Нацполіції;
- дослідити світовий досвід надання соціальної допомоги та соціального захисту поліцейським в умовах війни;
- розглянути сучасну вітчизняну практику соціальної допомоги, підтримки та соціального захисту поліцейських
- розробити та охарактеризувати авторську Програму профілактики, спрямованої на запобігання професійному вигоранню поліцейських через постійний стрес та високий рівень відповідальності в умовах воєнного стану;
- надати рекомендації та пропозиції щодо покращення соціальної роботи з працівниками Національної поліції України.

Об'єктом дослідження є соціальна робота з працівниками Національної поліції України.

Предмет дослідження – теоретичні засади, технологічні особливості, перспективи розвитку та шляхи удосконалення соціальної роботи з поліцейськими в Україні.

Методи дослідження: При проведенні дослідження використовувався комплекс теоретичних та емпіричних методів, що дозволило глибоко проаналізувати проблему й запропонувати практичні рішення. *Теоретичні методи дослідження:* аналіз наукової літератури для вивчення та систематизація інформації щодо особливостей соціальної роботи з поліцейськими, використання різних підходів до дослідження проблем психологічної та соціальної підтримки; *синтез і узагальнення* для об'єднання отриманих даних з наукових джерел з метою формулювання висновків щодо соціальної роботи з поліцейськими, визначення особливостей цієї діяльності та її

ефективності; *класифікація* для поділу соціальних проблем поліцейських на групи для зручнішого аналізу (психологічні, соціальні, економічні тощо) і виокремлення стратегій їх вирішення. *Емпіричні методи дослідження*: *спостереження* для безпосереднього спостереження за роботою соціальних служб, що надають допомогу поліцейським, для аналізу організації процесу допомоги та виявлення потенційних проблем і потреб; *контент-аналіз* для дослідження документів, звітів, нормативних актів, що стосуються організації соціальної підтримки поліцейських в Україні; *порівняльний аналіз* з метою порівняння соціальної роботи з поліцейськими в різних країнах або регіонах для визначення кращих практик та можливостей їх адаптації до умов України; *метод моделювання* для розробки та моделювання авторської Програми профілактики, спрямованої на запобігання професійному вигоранню поліцейських через постійний стрес та високий рівень відповідальності в умовах воєнного стану на основі отриманих даних і виявлених потреб, що може стати важливим етапом у вдосконаленні соціальної підтримки правоохоронців.

Наукова новизна дослідження наукова новизна дослідження полягає у комплексному підході до аналізу проблем соціальної роботи з поліцейськими в Україні та розробці нових рекомендацій і моделей (розроблення авторської Програми профілактики, спрямованої на запобігання професійному вигоранню поліцейських через постійний стрес та високий рівень відповідальності в умовах воєнного стану) задля підвищення ефективності соціальної допомоги в умовах підвищеного стресу та викликів, пов'язаних з їхньою професійною діяльністю, у роботі здійснено аналіз досвіду соціальної роботи з поліцейськими у різних країнах, що дозволило запропонувати адаптацію кращих міжнародних практик для українських реалій, – це є важливий крок в практичній діяльності соціальних служб та правоохоронних органів, а також для розвитку цієї сфери соціальної роботи в Україні.

Практична значущість кваліфікаційної роботи полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані у роботі соціальних служб та підрозділів, відповідальних за соціальну та психологічну допомогу в органах поліції, з метою вдосконалення соціальної роботи з поліцейськими, зокрема в аспектах соціально-психологічної підтримки, реабілітації та профілактики вигорання; для оптимізації та вдосконалення існуючих програм соціального захисту та реабілітації, що дозволить більш ефективно допомагати працівникам правоохоронних органів; для підвищення професійного рівня фахівців, що працюють з поліцією, та ефективності соціальної допомоги. Запропоновану авторську Програму профілактики, спрямовану на запобігання професійному вигоранню поліцейських через постійний стрес та високий рівень відповідальності в умовах воєнного стану, можна використовувати в умовах криз або у період професійного вигорання для зниження рівня психоемоційного виснаження серед працівників поліції та підвищення їхньої ефективності й задоволеності професійною діяльністю, це сприятиме підвищенню загального рівня соціального захисту правоохоронців та забезпеченню їхнього психічного і емоційного благополуччя. Практичні рекомендації роботи можуть бути використані фахівцями соціальних служб, громадських та благодійних організацій для розробки спеціальних реабілітаційних програм для поліцейських, які брали участь в бойових діях, антитерористичних операціях або інших екстремальних умовах.

Апробація результатів дослідження. Зміст кваліфікаційної роботи та результати, одержані авторами дослідження, обговорювались та розглядались під час засідань кафедри філософії, соціології та соціальної роботи (протокол від 11.09.2023 р. № 1, від 02.09.2024 р. №1) та під час попереднього захисту. Результати дослідження стали предметом доповіді під час I Регіональної науково-практичної конференції «Теорія та практика соціальної роботи: досвід, сучасний

стан, стратегії» для здобувачів вищої освіти та молодих науковців (03-04 грудня 2024 року, м. Івано-Франківськ). За результатами дослідження було опубліковано наукову публікацію в електронному збірнику «Магістерські студії»: Пастухов В. Особливості соціальної роботи з працівниками Національної поліції України. *Магістерські студії: електронний альманах. 2024. Вип. XXIV. С..*

Структура кваліфікаційної роботи. Робота містить вступ, два розділи, шість підрозділів та список використаних джерел. Основний текст роботи розміщено на 47 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

1.1 Визначення поняття та специфіка соціальної роботи з поліцейськими

Поліцейські в Україні стикаються з низкою соціальних викликів, які мають як особистісний, так і професійний характер. Серед основних можна виділити такі: високий рівень стресу через складні професійні ситуації (затримання злочинців, масові заворушення тощо); емоційне вигорання через постійну роботу в умовах підвищеної небезпеки; соціально-психологічні труднощі в умовах військових дій та залучення до забезпечення правопорядку у зоні бойових дій; соціальна напруга та негативні стереотипи щодо правоохоронців.

Соціальна робота з працівниками Національної поліції України є ключовим елементом забезпечення ефективної роботи правоохоронних органів. Враховуючи складні та небезпечні умови служби, поліцейські потребують не лише належної матеріальної винагороди, а й соціального забезпечення, яке б охоплювало такі аспекти, як медична допомога, психологічна підтримка, страхування та пенсійне забезпечення. В умовах сучасних викликів, зокрема, збройного конфлікту на території України, забезпечення соціального захисту, як однієї зі складових соціальної роботи, поліцейських стає ще більш актуальним питанням.

Соціальна робота з поліцейськими має особливу значущість, оскільки передбачає надання комплексної допомоги у вирішенні професійних та особистих проблем, а також підтримку в адаптації до нових соціальних викликів. Основним завданням такої соціальної роботи є створення умов для гармонійного поєднання професійної

діяльності та психологічної рівноваги, що дозволяє зберегти високий рівень мотивації та запобігти професійним деформаціям.

Аналіз основних законодавчих норм дозволяє окреслити *основні аспекти соціальної роботи з працівниками Національної поліції України*:

- соціально-психологічна підтримка,
- профілактика професійного вигорання,
- підтримка родин працівників НПУ,
- формування позитивного іміджу сучасного українського поліцейського,
- програми соціальних ініціатив щодо підтримки для поліцейських,
- напрями соціального захисту працівників Національної поліції України.

Соціально-психологічна підтримка є одним із ключових елементів соціальної роботи. Важливо організувати регулярні психологічні тренінги, групи підтримки та індивідуальні консультації. Це дозволяє знизити рівень стресу, поліпшити емоційний стан і забезпечити адекватну реакцію на кризові ситуації.

Профілактика професійного вигорання є ще одним важливим напрямком. Необхідно впроваджувати програми, які допомагають працівникам управляти стресом, навчитися балансувати роботу та особисте життя, а також підтримувати здоровий спосіб життя.

Сімейне життя працівників поліції також потребує уваги. Організацію *підтримки родин працівників поліції* вбачаємо у розробці та практичному впровадженні програм для членів сімей, що включатимуть навчання, психологічну підтримку та спільні заходи, які будуть сприяти зміцненню сімейних стосунків і, відповідно, покращенню загального психологічного благополуччя працівників поліції. Родини поліцейських відіграють важливу роль у житті працівників правоохоронних органів,

оскільки вони забезпечують емоційну підтримку та стабільність в умовах стресової і небезпечної професії. Проте члени сімей самі часто стикаються з проблемами, особливо у випадках травмування або загибелі поліцейського під час виконання службових обов'язків. У багатьох країнах світу розроблені спеціальні програми соціальної підтримки, спрямовані на допомогу членам родин поліцейських. Вони можуть включати фінансову, психологічну та соціальну підтримку, допомогу з працевлаштуванням та освітні програми для дітей. Вбачаємо за необхідне детально вивчати міжнародні практики роботи з членами родин поліцейських з метою запровадження світового досвіду у роботі з українськими родинами поліцейських.

Важливим аспектом соціальної роботи є *формування позитивного іміджу НПУ* в суспільстві. Цього можна досягти, на нашу думку, завдяки масштабнішому залученню працівників поліції до участі в соціальних проєктах, волонтерських програмах через розширення комунікації з населенням. Позитивне сприйняття поліції сприяє підвищенню морального духу працівників. У сучасному світі, де довіра до правоохоронних органів стає все більш актуальною, формування позитивного іміджу поліцейського є важливим завданням. Участь у соціальних проєктах та волонтерських програмах може суттєво вплинути на сприйняття поліцейських у суспільстві та сприяти зміцненню взаємодії між поліцією і громадою. Позитивний імідж поліцейського не лише підвищує довіру громадян, але й полегшує виконання службових обов'язків. Громадяни, які вірять у добрі наміри поліції, більш готові співпрацювати, що, в свою чергу, сприяє підвищенню рівня безпеки.

В Україні вже працюють кілька *програм соціальної підтримки для поліцейських*, спрямованих на забезпечення їхнього добробуту, здоров'я та ефективної адаптації до цивільного життя. Основні напрямки цих програм включають психологічну підтримку, медичне обслуговування,

фінансову підтримку, програми перенавчання та перекваліфікації, соціальні проекти. Успіх мають програми, що пропонують консультації психологів, терапію для поліцейських, які стикнулися з травматичними ситуаціями під час виконання своїх обов'язків. На увагу заслуговує можливість в нашій країні безкоштовного доступу працівників поліції до медичних послуг, включаючи обстеження, лікування та реабілітацію. В Україні діють системи соціальних виплат, матеріальної допомоги та пенсійного забезпечення для відставних поліцейських та їхніх сімей. В межах програм навчання та перекваліфікації розробляються та впроваджуються освітні програми, що допомагають поліцейським здобувати нові професії або підвищувати кваліфікацію. Обертів набирають ефективні соціальні проекти – ініціативи, що сприяють інтеграції поліцейських у громаду завдяки залученню їх до проведення культурних та спортивних заходів. Усі перераховані програми соціальної підтримки поліцейських сприяють покращенню соціального статусу та адаптації поліцейських до цивільного життя після служби.

Спираючись на аналіз нормативної бази та дослідження науковців [10; 28; 33; 42] щодо соціального захисту працівників Національної поліції, вдається можливим окреслення основних напрямів соціального захисту, як однієї із ключових технологій соціальної роботи, серед яких названо: пенсійне забезпечення, медичне забезпечення та страхування, житлове забезпечення, соціально-психологічну підтримку й соціальні виплати та допомоги.

Пенсійне забезпечення. Працівники Національної поліції України мають право на достроковий вихід на пенсію через особливі умови праці, а також отримують додаткові надбавки за вислугу років. Пенсійне забезпечення залежить від кількості років служби, вислуги та специфіки виконуваних обов'язків. Однак, незважаючи на ці пільги, пенсії поліцейських часто виявляються недостатніми для забезпечення

достойного рівня життя після завершення служби. Важливим питанням залишається індексація пенсій з урахуванням інфляційних процесів.

Медичне забезпечення поліцейських включає безкоштовне лікування, профілактичні огляди та реабілітацію після травм. В Україні функціонують медичні заклади, що спеціалізуються на лікуванні правоохоронців та членів їхніх родин. Однак часто бракує спеціалізованих медичних послуг, особливо у сфері психологічної допомоги, що є важливою складовою захисту поліцейських, які зазнають значного психологічного навантаження. Також існує **державне страхування** життя та здоров'я поліцейських. У разі отримання поранень або загибелі на службі працівники або їхні родини отримують грошову компенсацію. Проте виплати часто є недостатніми для покриття реальних потреб сімей загиблих поліцейських.

Одним із важливих напрямів соціального захисту є **житлове забезпечення**. Поліцейські мають право на отримання службового житла або компенсаційних виплат за оренду житла. Однак проблема житлового забезпечення залишається гострою, оскільки програма будівництва службового житла є недостатньо фінансованою, а процес виділення житла тривалий і часто бюрократизований.

Соціально-психологічна підтримка є важливим елементом захисту поліцейських, які постійно стикаються з небезпечними та стресовими ситуаціями. У Національній поліції діють програми психологічної реабілітації, які включають як індивідуальні консультації, так і групову терапію. Однак проблема недостатнього фінансування цієї сфери залишається актуальною, що призводить до обмеженої доступності психологічної допомоги.

Соціальні виплати та допомога. Працівники Національної поліції отримують різноманітні соціальні виплати, включаючи допомогу на поховання, компенсації за травми на службі, виплати на утримання дітей. Існують також виплати для членів родин загиблих поліцейських,

проте їх розміри часто не відповідають реальним витратам родин на проживання та лікування.

Попри наявність законодавчо визначених соціальних гарантій, існують значні проблеми у сфері соціального захисту працівників поліції:

1. Недостатнє фінансування: багато програм, зокрема забезпечення житлом і медична допомога, страждають через брак коштів.
2. Бюрократичні перешкоди: процеси отримання соціальних пільг є складними та тривалими.
3. Недостатня психологічна підтримка: попит на психологічні послуги значно перевищує їхню пропозицію.
4. Інфляційне знецінення пенсій: відсутність ефективної системи індексації пенсій призводить до втрати їхньої реальної вартості.

Напрями вдосконалення соціального захисту

Для покращення системи соціального захисту працівників Національної поліції України необхідно:

1. Підвищити фінансування програм соціального захисту, зокрема медичного обслуговування та забезпечення житлом.
2. Удосконалити механізми індексації пенсій, щоб забезпечити їхню відповідність реальним економічним умовам.
3. Спростувати процедури отримання соціальних пільг, зменшити бюрократичні перешкоди.
4. Розширити програми психологічної підтримки для працівників поліції, зокрема шляхом залучення додаткових ресурсів та спеціалістів.
5. Покращити умови житлового забезпечення, запровадивши нові форми співпраці з приватним сектором у сфері будівництва та оренди житла для поліцейських.

Таким чином, соціальна робота з поліцейськими – це спеціалізована діяльність, спрямована на підтримку та покращення

соціально-психологічного стану працівників правоохоронних органів через індивідуальні та колективні форми допомоги. Така діяльність охоплює консультування, організацію тренінгів, профілактику професійного вигорання та постійний моніторинг психічного здоров'я.

1.2 Нормативно-правова база соціальної роботи з працівниками Нацполіції в Україні

Поліцейські під час військових дій часто стикаються з надмірними фізичними й психологічними навантаженнями: вони беруть участь у евакуації мирного населення, реагуванні на терористичні загрози, охороні стратегічних об'єктів та забезпеченні правопорядку. У цих умовах виникає необхідність надання додаткової соціальної підтримки працівників правоохоронних структур. Світова практика показує, що для поліцейських під час військових конфліктів важливими є три основні напрями підтримки:

- *матеріальний захист* (пільги, грошова компенсація, забезпечення житлом),
- *соціально-психологічна допомога* (консультації, групи підтримки, терапія),
- *соціально-психологічна реабілітація* після стресових ситуацій (профілактика ПТСР, програми відновлення).

Законодавчі акти щодо організації та здійснення соціальної роботи з поліцейськими в Україні регулюється законами та підзаконними актами, що визначають права поліцейських на соціальну та психологічну допомогу.

Нормативно-правова база, що регулює соціальну роботу з поліцейськими в Україні, охоплює різні аспекти, зокрема забезпечення соціального захисту, гарантії прав поліцейських, їхній соціальний захист та реабілітацію в умовах професійної діяльності. Розглянемо основні

закони та підзаконні акти, які впливають на соціальну роботу з цією категорією працівників.

Конституція України, як основний закон держави, гарантує права всіх громадян на соціальний захист, належні умови праці та захист здоров'я. Поліцейські, як державні службовці, мають право на особливі соціальні гарантії, що забезпечують їхні професійні потреби та безпеку [18].

Закон України «Про Національну поліцію» [33] є основним документом, що регулює діяльність поліції в Україні. Він визначає, що поліцейські мають право на належний соціальний захист, зокрема:

- матеріальне забезпечення;
- медичне страхування та безкоштовну медичну допомогу;
- пенсійне забезпечення;
- страхування життя та здоров'я;
- пільги на отримання житла та інші соціальні виплати;
- соціальний захист та компенсації у разі загибелі або поранення під час виконання службових обов'язків.

Закон також встановлює зобов'язання держави забезпечити поліцейським відповідні умови праці та соціальну підтримку в екстремальних умовах або в разі професійного вигорання.

Закон України «Про соціальні послуги» визначає загальні принципи надання соціальних послуг в Україні та встановлює механізми їх надання, зокрема для працівників поліції. Соціальні послуги включають психологічну підтримку, реабілітацію та соціальну допомогу поліцейським, які зазнали стресу або отримали психологічні травми під час виконання службових обов'язків [36].

Закон України «Про охорону праці» унормовує питання охорони праці для всіх категорій працівників, включно з поліцейськими. Він зобов'язує роботодавця створити безпечні та здорові умови праці та забезпечити соціальний захист працівників у разі професійних ризиків.

Для поліцейських цей закон є основою для організації медичних та психологічних послуг [34].

Також важливу роль відіграє Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [28], що передбачає виплати в разі тимчасової непрацездатності, поранення або загибелі на службі.

«Порядок організації діяльності служб супроводу військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейських та членів їх сімей», прийнятий Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2024 року №948, визначає «організацію діяльності служб супроводу військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейських та членів їх сімей в системі Міноборони та інших складових сил безпеки і оборони. Служба супроводу у військовій частині створюється з метою підтримки військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейських та членів їх сімей, насамперед тих, які отримали поранення (травму, контузію, каліцтво), захворювання, членів їх сімей, а також сімей військовослужбовців, які зникли безвісти за особливих обставин, потрапили в полон, загинули (померли) під час виконання бойових (службових) завдань» [24].

Поліцейські, як і всі працівники, підпадають під регулювання *Кодексу законів про працю*. Кодекс гарантує захист трудових прав, забезпечує право на відпочинок, відпустку, оплату праці та соціальні гарантії в разі травми чи хвороби [17].

Детальний аналіз нормативно-законодавчих актів щодо діяльності працівників Національної поліції України дозволяє говорити й про проблеми та виклики нормативної бази:

1. Недостатність регулювання психологічної підтримки. Хоча законодавчо закріплено право поліцейських на психологічну

допомогу, на практиці ці програми можуть бути недостатньо розвинуті через брак ресурсів або спеціалістів.

2. Недостатня інтеграція міжнародного досвіду. Хоча є базові закони та акти, що регулюють соціальну роботу з поліцейськими, існує потреба у кращій адаптації та впровадженні передового міжнародного досвіду, зокрема в питаннях профілактики стресу та вигорання.
3. Неповне фінансування програм соціальної підтримки. Законодавство передбачає комплекс соціальних послуг для поліцейських, однак їхнє фінансування часто є недостатнім, що обмежує реальні можливості надання таких послуг.

Отже, аналіз нормативно-правової бази показує, що Україна має розвинену систему законодавчих актів, які забезпечують соціальний захист поліцейських та визначає соціальні гарантії для працівників Національної поліції. Однак, існує потреба у вдосконаленні механізмів реалізації цих положень на практиці, зокрема щодо психологічної допомоги та реабілітації поліцейських в умовах високого стресу. Важливим кроком є покращення фінансування та впровадження передових міжнародних практик у соціальну роботу з поліцейськими.

1.3 Світовий досвід надання соціальної допомоги та соціального захисту поліцейським в умовах війни

Військові конфлікти та надзвичайні ситуації висувають нові вимоги до системи соціальної допомоги та захисту поліцейських. Поліцейські під час війни виконують не лише свої традиційні функції, але й беруть участь у підтриманні громадського порядку в умовах посиленої загрози. В результаті, виникає потреба у наданні спеціалізованої допомоги, що включає психологічну підтримку, реабілітаційні програми та соціальний захист. Тому вважаємо, що

вивчення досвіду різних країн світу, що активно розвивають соціальні програми для поліцейських в умовах війни, матиме важливе значення з метою виявлення найкращих практик для адаптації в Україні.

У Сполучених Штатах під час військових конфліктів в Іраку та Афганістані було розроблено програми підтримки для поліцейських, які включали:

- *психологічну підтримку* через надання консультацій та терапії для поліцейських, які зазнали стресу або посттравматичного стресового розладу (ПТСР) після служби в зоні конфлікту,
- *реабілітаційні програми* в основі своїй мають організацію курсів реабілітації для відновлення фізичного та психічного здоров'я правоохоронців,
- *соціальні пільги* забезпечуються через додаткові соціальні гарантії, такі як медичне страхування, пенсійне забезпечення та інші пільги для поліцейських та їхніх сімей.

Під час конфліктів за кордоном (наприклад, в Іраку та Афганістані) поліцейські разом з військовими виконували завдання в зонах бойових дій. У США існують розвинені програми підтримки поліцейських, такі як Департамент у справах ветеранів (VA), що забезпечує поліцейським доступ до медичних і психологічних послуг, а також різноманітні програми реабілітації для поліцейських, які стикаються з ПТСР, що включають індивідуальні та групові сеанси психотерапії, а також підтримку в інтеграції до цивільного життя після служби в зонах бойових дій.

Ізраїльський досвід є одним з найважливіших у питаннях підтримки правоохоронців під час конфліктів. Через постійний стан бойової готовності, поліцейські Ізраїлю регулярно отримують психологічну допомогу, що включає попереджувальні заходи (тренінги з управління стресом), роботу з психологами після служби та постійну підтримку, а також соціальний захист поліцейських передбачає

спеціалізовані пільги, медичне забезпечення та соціальні виплати для їхніх сімей у випадку загибелі або поранення під час виконання обов'язків.

Після повернення з зони бойових дій чи екстремальних умов багато поліцейських потребують допомоги в адаптації до мирного життя, Важливими аспектами у світовій практиці віднаходимо соціальну реабілітацію та інтеграцію поліцейських після війни. Так, наприклад, в США і Ізраїлі реалізуються програми, що включають: підтримку в працевлаштуванні після завершення служби; терапевтичні програми, спрямовані на подолання стресових наслідків; пенсійне та медичне забезпечення для ветеранів, які отримали поранення або психологічні травми тощо.

У європейських країнах також існують програми підтримки поліцейських під час збройних конфліктів. Так, наприклад, у Великій Британії запроваджено програми психологічної підтримки для поліцейських, які брали участь у миротворчих операціях або працювали в зонах конфлікту. Ці програми включають індивідуальні консультації, групову терапію та підтримку сімей правоохоронців. Британські поліцейські, що виконують завдання в умовах підвищеної небезпеки (як у Північній Ірландії під час конфлікту), отримували доступ до програм кризової підтримки, що спрямовані на роботу з наслідками пережитого стресу та реабілітацію після поранень. Відомо про успішну роботу також у Великій Британії фонду підтримки правоохоронців, який забезпечує фінансову допомогу, медичне страхування та житлові пільги.

Французька поліція під час надзвичайних ситуацій та загроз тероризму (особливо після подій 2015 року) отримала доступ до роботи психологічних служб, що надають допомогу в рамках негайного реагування та довгострокових програм терапії. Додатково правоохоронці у Франції мають право на соціальне страхування, що

включає лікування та компенсації у разі поранень під час виконання службових обов'язків.

Аналіз світового досвіду допомоги поліцейським дозволив познайомитись з особливостями такої роботи у Німеччині, де розроблено комплексні програми реабілітації для поліцейських, які постраждали під час виконання службових обов'язків у зонах конфлікту. Ці програми охоплюють медичну, психологічну та соціальну підтримку, а також заходи з професійної реінтеграції.

Міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй (ООН), також відіграють важливу роль у забезпеченні соціальної допомоги поліцейським в умовах війни: через свої миротворчі місії ООН надає підтримку у зміцненні потенціалу місцевих правоохоронних органів, забезпечує навчання та технічну допомогу, а також сприяє реформам у секторі безпеки для покращення умов праці поліцейських

Як бачимо, психологічна підтримка як ключовий елемент та один з найважливіших аспектів соціальної роботи з поліцейськими за кордоном. Поліцейські стикаються з підвищеним ризиком розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР), тривожних розладів, депресій та інших психологічних проблем, що потребують професійної допомоги. Багато країн запровадили ефективні методи підтримки, такі як:

- *групова терапія* для поліцейських, що пройшли через бойові дії,
- *психологічне консультування* та робота з кризовими психологами одразу після травматичних подій,
- *тренінги з управління стресом і навичок саморегуляції*, що допомагають запобігти вигоранню.

Отже, світовий досвід показує, що в багатьох країнах існують ефективні програми соціальної допомоги та захисту поліцейських під час збройних конфліктів. Ці програми включають психологічну підтримку, реабілітацію, соціальні пільги та інші заходи, спрямовані на

забезпечення благополуччя правоохоронців. Україні варто врахувати цей досвід для розробки та вдосконалення власних програм підтримки поліцейських в умовах війни.

РОЗДІЛ 2

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

2.1 Сучасна вітчизняна практика соціальної допомоги, підтримки та соціального захисту поліцейських

Соціальна робота з поліцейськими – це напрям соціальної діяльності, який спрямований на надання допомоги працівникам правоохоронних органів у вирішенні їхніх соціальних, психологічних та професійних проблем. Основна мета такої роботи — забезпечення психологічної підтримки, профілактики емоційного вигорання, зменшення стресових факторів, що впливають на їхню ефективність та загальний добробут, а також сприяння розвитку здорового соціального середовища всередині поліції.

Аналіз наукових праць дає можливість лійти висновку, о основним напрямом роботи в межах соціальної роботи із працівниками Національної поліції України окреслюється соціальний захист.

Так, Н. М. Вапнярчук наголошує, що «соціальний захист працівників Національної поліції України є одним із видів соціального захисту населення, який має свою специфіку, зумовлену статусом суб'єкта соціального захисту. Оскільки вони належать до тієї категорії суб'єктів, які з огляду на виконання специфічних обов'язків та професійної діяльності постійно перебувають у зоні підвищеного ризику й небезпеки» [7].

На думку Д. О. Марусевич «соціальний захист поліцейських потребує особливої уваги, адже йдеться про вагомий чинник мотивування поліцейського до виконання своїх завдань на високому професійному рівні, самовіддано й максимально ефективно. Адже від

рівня їх соціального захисту залежить результативність діяльності Національної поліції як правоохоронного органу загалом» [20].

Л. М. Князькова стверджує, що «соціальний захист поліцейських треба розглядати як комплекс правових, економічних та організаційних заходів, які спрямовані на встановлення основних і додаткових гарантій, що забезпечують реалізацію прав та законних інтересів поліцейських та членів їхніх сімей відповідно до характеру їхньої праці та статусу» [16].

Аналіз наукового дослідження Х. З Босак дає розуміння соціального захисту «як сукупності законодавчо закріплених економічних, правових та інших прав, пільг, преференцій, що не лише наділяють цю категорію державних службовців, найманих працівників комплексом прав, а й забезпечують дієвий механізм належної реалізації й ефективного захисту цих прав, тобто, соціальний захист працівників поліції повинен містити комплекс заходів, спрямованих, по-перше, на компенсацію обмежень, об'єктивно зумовлених характером діяльності; по-друге, на реалізацію соціальних очікувань працівників, що слугують підґрунтям їхнього професійного вибору; по-третє, на нейтралізацію чинників, які перешкоджають ефективній службовій діяльності» [5].

На нашу думку, соціальна робота з поліцейськими окреслює ширший і теоретичний і технологічний арсенал форм та методів такої роботи, ніж тільки соціальний захист. Ця діяльність орієнтована на комплексний підхід, що охоплює підтримку фізичного, психологічного та емоційного здоров'я поліцейських, адже їх професійна діяльність супроводжується значними стресовими навантаженнями, небезпекою для життя та психоемоційним виснаженням.

Основні завдання соціальної роботи з працівниками Національної поліції України:

1. *соціально-психологічна підтримка* – надання соціально-психологічної допомоги та консультацій поліцейським для

подолання стресу, посттравматичних синдромів та емоційних перевантажень;

2. *профілактика емоційного вигорання* – розробка та впровадження програм профілактики, спрямовані на запобігання професійному вигоранню через постійний стрес та високий рівень відповідальності;
3. *соціальна допомога* поліцейським – підтримка у вирішенні особистих і сімейних проблем, забезпечення поліцейських соціальними гарантіями та допомогою.
4. *професійна реабілітація* – заходи, спрямовані на відновлення поліцейських після критичних ситуацій, участі в бойових діях або інших травматичних подій.
5. *створення безпечного та стабільного соціального середовища* – підтримка позитивного мікроклімату в колективах правоохоронних органів, вирішення конфліктів та запобігання їхньому виникненню.

Специфіка соціальної роботи з поліцейськими полягає в особливостях *роботи з високим рівнем ризиків* (професія поліцейського пов'язана з постійними небезпеками для життя та здоров'я, що зумовлює необхідність надання негайної допомоги у випадку надзвичайних або кризових ситуацій); *високий рівень відповідальності* (поліцейські несуть відповідальність за захист прав і свобод громадян, що додає додатковий стрес та напругу, яка потребує соціальної підтримки); *специфічні соціально-психологічні проблеми* (серед працівників поліції частіше трапляються випадки професійного вигорання, посттравматичного стресового розладу (ПТСР), депресії та інших психологічних труднощів); *адаптація до екстремальних умов* (діяльність поліцейських часто передбачає роботу в екстремальних умовах (військові дії, надзвичайні ситуації), що вимагає соціальних стратегій для підтримки їхнього психічного здоров'я та працездатності);

професійна реабілітація після критичних ситуацій (робота з поліцейськими після їх участі у бойових діях, терористичних операціях або інших стресових ситуаціях є ключовим аспектом соціальної роботи).

Соціальна робота з працівниками правоохоронних структур в Україні є важливою складовою системи соціального захисту та підтримки, особливо в умовах посиленних професійних викликів, зумовлених війною та внутрішніми кризам, успішність та ефективність якої вбачаємо у мультидисциплінарних підходах, зокрема у співдії соціальних працівників, психологів, медиків, юристів та інших фахівців. Від цього залежатимуть і технологічні особливості цієї роботи, зумовлені специфікою діяльності поліцейських, рівнем стресу, що вони відчують, а також необхідністю оперативної допомоги для їх соціальної, психологічної та реабілітаційної підтримки.

Основні технологічні підходи у соціальній роботі з працівниками Національної поліції:

1. *Психодіагностика та моніторинг стану поліцейських* Соціальні працівники застосовують технології психодіагностики для оцінки рівня стресу, емоційного вигорання, ознак посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та інших психологічних проблем. Це включатиме анкетування для виявлення рівня стресу та проблем у роботі, оцінювання емоційного стану за допомогою спеціальних тестів і шкал, моніторинг змін у психологічному стані поліцейських протягом певного періоду для виявлення тенденцій до погіршення.

2. *Робота з соціально-психологічного консультування та підтримки* поліцейських часто вимагає надання психологічної допомоги на різних етапах професійної діяльності, особливо в кризових ситуаціях. Технології включають: індивідуальні консультації, під час яких соціальні працівники використовують когнітивно-поведінкові та інші психотерапевтичні підходи; групову терапію для підвищення емоційної стійкості та створення підтримуючого середовища, кризові інтервенції,

коли поліцейські опиняються у складних психоемоційних станах через травматичні події на службі.

3. Соціальна реабілітація та інтеграція. Поліцейські, які перебувають на межі емоційного вигорання або страждають від ПТСР, потребують соціальної реабілітації. До технологічного арсеналу цього напрямку роботи соціальних працівників входять програми відновлення після тривалого стресового впливу, це можуть бути спеціальні реабілітаційні курси, санаторно-курортне лікування, участь у соціальних і терапевтичних групах; навчання навичкам саморегуляції та боротьби зі стресом, які допомагають поліцейським контролювати емоційний стан; трудова реабілітація та допомога у перепрофілюванні для тих поліцейських, які внаслідок травм чи емоційного вигорання не можуть продовжувати службу.

4. Профілактика емоційного вигорання. Соціальні працівники використовують різні профілактичні технології для запобігання розвитку вигорання серед поліцейських. Серед них: тренінги зі стрес-менеджменту та саморегуляції; психоедукація (навчання психологічної грамотності) для поліцейських щодо виявлення власних емоційних станів і сигналів вигорання; корпоративні заходи та програми підтримки, спрямовані на поліпшення психологічного клімату в колективах.

5. Координація з іншими спеціалістами. Соціальні працівники в Україні часто взаємодіють з медиками, психологами, юридичними консультантами для забезпечення комплексної допомоги поліцейським. Ця технологія включає: міждисциплінарні команди, що спільно працюють над вирішенням проблем поліцейських; співпраця з відділами охорони здоров'я для надання медичної допомоги та реабілітації; юридична підтримка, що забезпечує дотримання прав поліцейських у випадках професійних труднощів.

6. Дистанційна допомога та використання цифрових технологій.

В умовах війни та обмеженого доступу до фахівців, соціальні працівники можуть надавати консультації та підтримку поліцейським за допомогою сучасних цифрових технологій: онлайн-консультування через відеозв'язок, що дозволяє оперативно надавати допомогу у віддалених регіонах; мобільні додатки для самоконтролю за емоційним станом і отримання порад щодо зняття стресу; вебінари та онлайн-тренінги зі стрес-менеджменту та психоемоційної підтримки.

Таким чином, соціальна робота з поліцейськими має свою специфіку через небезпечний і стресовий характер їхньої професії. Психологічна, емоційна та соціальна підтримка стає життєво важливою для збереження здоров'я та ефективності правоохоронців, що, в свою чергу, впливає на якість виконання ними професійних обов'язків.

2.2 Опис авторської Програми профілактики, спрямованої на запобігання професійному вигоранню поліцейських через постійний стрес та високий рівень відповідальності в умовах воєнного стану

Актуальність авторської Програми. Професія поліцейського є однією з найстресовіших через постійний ризик, високий рівень відповідальності та потребу швидко реагувати на складні ситуації. Умови війни, збройних конфліктів, а також зростання злочинності ще більше підвищують психоемоційне навантаження на поліцейських. Це часто призводить до професійного вигорання, яке негативно впливає на їхню здатність виконувати службові обов'язки, а також на особисте життя. Тому виникає потреба в розробці програми профілактики професійного вигорання, яка допоможе поліцейським зберігати психологічне здоров'я та високу працездатність.

Мета Програми – запобігання професійному вигоранню поліцейських через зниження рівня стресу, розвиток навичок

саморегуляції, а також створення умов для психологічної та соціальної підтримки.

Завдання Програми:

1. оцінка рівня стресу та ризику професійного вигорання серед поліцейських,
2. навчання методам стрес-менеджменту та саморегуляції,
3. організація соціально-психологічної підтримки через індивідуальні та групові консультації,
4. створення сприятливого робочого середовища, що сприятиме зниженню рівня професійного вигорання,
5. формування стійких соціальних зв'язків та підтримки всередині колективу,
6. залучення сімейної підтримки для зміцнення соціальних і емоційних зв'язків поліцейських.

Цільова аудиторія. Програма призначена для поліцейських різних рівнів, які працюють у зоні підвищеного стресу, зокрема у кризових ситуаціях та регіонах, де тривають воєнні дії.

Етапи реалізації Програми: діагностичний, освітній, консультативний, підтримуючий, інтеграційний, моніторинг та оцінка ефективності Програми.

1. Діагностичний етап:

- *психодіагностика* (проведення анкетування та тестування для виявлення рівня стресу, тривожності, ознак вигорання та наявності ПТСР, використання таких інструментів, як шкала емоційного вигорання, анкети для визначення психоемоційного стану),
- *оцінка потреб клієнта* (збір даних щодо особистих потреб поліцейських у підтримці, а також моніторинг умов їхньої роботи).

2. Освітній етап:

- *тренінги зі стрес-менеджменту* (проведення навчальних тренінгів для розвитку навичок контролю стресу, управління емоціями та саморегуляції),
- *техніки розслаблення* (викладання методів релаксації, дихальних вправ, йоги, медитацій та інших технік, які допоможуть зменшити рівень тривожності.
- *психоедукація* (навчання щодо симптомів вигорання, етапів його розвитку, а також шляхів його попередження).

3. Консультативний етап:

- *індивідуальне консультування* (забезпечення доступу до кваліфікованих психологів для проведення особистих консультацій із поліцейськими, які відчують емоційне вигорання),
- *групова терапія* (організація груп підтримки для поліцейських, де вони можуть ділитися своїм досвідом, отримувати підтримку від колег і фахівців),
- *кризові інтервенції* (миттєва допомога поліцейським, які знаходяться в критичних психоемоційних станах, через інтерактивні зустрічі або телефонну підтримку).

4. Підтримуючий етап:

- *підтримка колективу* (заохочення до створення командної роботи та підвищення рівня колективної взаємодії для зменшення стресових навантажень),
- *організація дозвілля та регулярні зони відпочинку* (організація місць у відділеннях поліції, де поліцейські можуть проводити час для відновлення енергії та короткочасного відпочинку),
- *супровідні програми* (реалізація програм фізичного та психоемоційного відновлення (йога, спортивні заходи, групи релаксації).

5. Інтеграційний етап:

- *залучення членів сім'ї* (підтримка залучення родин до процесу психологічного відновлення поліцейських, організація сімейних заходів та консультацій),
- *інформаційна підтримка* (забезпечення поліцейських інформаційними матеріалами, мобільними додатками та іншими ресурсами для самостійного стрес-менеджменту та попередження вигорання).

6. Моніторинг та оцінка ефективності:

- *оцінка результатів роботи* (регулярне проведення опитувань, повторних діагностичних заходів для оцінки впливу програми на рівень стресу та вигорання серед поліцейських),
- *коригування програми* (за потреби, внесення змін у програму на основі зворотного зв'язку від учасників та результатів діагностики).

Методи реалізації Програми. Програма використовує комплексний підхід, що включає психологічні, освітні, соціальні та інтеграційні методи роботи з поліцейськими:

- соціально-психологічне консультування (індивідуальне та групове),
- навчання стрес-менеджменту та саморегуляції,
- тренінги з психоедукації,
- підтримка через командну роботу,
- дистанційні та цифрові технології (мобільні додатки для саморегуляції, онлайн-консультації).

Очікувані результати впровадження авторської Програми профілактики, спрямованої на запобігання професійному вигоранню поліцейських через постійний стрес та високий рівень відповідальності в умовах воєнного стану:

- зменшення рівня професійного вигорання серед поліцейських,
- підвищення рівня стресостійкості та емоційної стабільності,
- покращення психоемоційного стану та підвищення працездатності,
- створення сприятливих умов для виконання службових обов'язків без загрози вигорання,
- підвищення рівня соціальної та сімейної підтримки поліцейських.

Таким чином, розроблена авторська Програма профілактики, спрямованої на запобігання професійному вигоранню поліцейських через постійний стрес та високий рівень відповідальності в умовах воєнного стану має на меті систематизувати роботу з профілактики вигорання, забезпечуючи поліцейським в Україні необхідну допомогу та підтримку в умовах складної та стресової професійної діяльності. Запровадження програми не лише зменшить кількість випадків вигорання, але й підвищить рівень професійної мотивації в умовах війни, сприятиме зміцненню психологічної стійкості та зниженню кількості професійних травм у працівників правоохоронних структур.

2.3 Пропозиції щодо покращення соціальної роботи з працівниками Національної поліції України

Сучасні виклики, з якими стикаються правоохоронні органи України, особливо в умовах війни та постійного стресу, вимагають удосконалення соціальної роботи з працівниками Національної поліції. Поліцейські щодня виконують свої службові обов'язки у складних, небезпечних умовах, які значно впливають на їх фізичне та психологічне здоров'я. Збільшення обсягу завдань, емоційне вигорання, постійний контакт із ризиком та складними соціальними обставинами потребують не лише професійної, а й соціально-психологічної підтримки.

Актуальність розроблення рекомендацій зумовлена кількома ключовими факторами: збільшення психоемоційного навантаження на поліцейських, забезпечення професійної стійкості та збереження психологічного здоров'я працівників відповідних структур, недостатня кількість системних соціальних програм для поліцейських, потреба в підтримці членів родин працівників, удосконалення та розширення нормативно-правової бази та забезпечення соціального захисту працівників Нацполіції.

Необхідність розробки пропозицій та методичних рекомендацій, на нашу думку, полягає в наступних аспектах: запровадження інноваційних підходів до роботи з поліцейськими, що враховуватимуть сучасні виклики та умови роботи в кризових ситуаціях; систематичне впровадження програм профілактики стресу та підтримки здоров'я, що забезпечить стабільну і ефективну діяльність поліції; підтримка працівників поліції в адаптації до нових умов роботи та мінімізація ризиків вигорання через постійний контакт із травмуючими факторами.

Пропозиції та методичні рекомендації для покращення соціальної роботи з працівниками Національної поліції України

1. Підвищення ефективності психологічної підтримки поліцейських:

- створення постійних психологічних служб при відділах поліції (важливо організувати психологічну підтримку на рівні кожного підрозділу, щоб забезпечити доступ до професійної допомоги. Це можуть бути як штатні психологи, так і зовнішні консультанти, які регулярно проводять індивідуальні та групові консультації),
- регулярні психодіагностичні обстеження (запровадження систематичної психодіагностики для виявлення ранніх ознак стресу, вигорання чи інших психологічних проблем.

Використання таких інструментів, як опитування, тестування на рівень стресу, тривожності та депресії),

- тренінги зі стрес-менеджменту та емоційної саморегуляції (пропонується організувати регулярні тренінги, присвячені розвитку навичок управління стресом, конфліктами, а також техніки розслаблення (дихальні вправи, медитації, йога)).

2. Розширення соціальної підтримки працівників поліції та їхніх сімей:

- забезпечення підтримки сім'ї (поліцейські повинні мати доступ до соціальних програм, що включають підтримку сімей (консультації для родин поліцейських, психологічна допомога членам сім'ї, освітні програми для дітей)),
- проведення сімейних заходів (організація спільних заходів для поліцейських та їхніх родин, що сприяє зміцненню соціальних зв'язків і створенню позитивної атмосфери як на роботі, так і в родинному житті),
- запровадження програм підтримки для ветеранів поліції (працівники, які тривалий час служили у правоохоронних органах, особливо ті, хто стикався з ризиковими ситуаціями, повинні мати доступ до спеціальних програм для допомоги в адаптації після виходу на пенсію).

3. Розвиток системи професійної адаптації та навчання:

- менторські програми (запровадження програм наставництва для нових працівників, де досвідчені поліцейські допомагають новачкам адаптуватися до вимог служби, зменшуючи ризик психологічного виснаження в перші роки роботи),
- підвищення кваліфікації через психологічні тренінги (поліцейські повинні регулярно проходити курси, присвячені психологічним аспектам роботи, зокрема управлінню

стресовими ситуаціями, переговорним технікам у кризових умовах, першій психологічній допомозі).

4. Вдосконалення умов праці для зменшення стресових факторів:

- забезпечення належних умов роботи (важливо забезпечити сучасну матеріально-технічну базу для виконання службових обов'язків. Комфортні робочі місця, сучасні засоби комунікації та захисту допоможуть знизити рівень стресу),
- ротація працівників у зонах підвищеного ризику (щоб знизити психоемоційне навантаження на працівників поліції, які перебувають у зоні бойових дій або підвищеного ризику, необхідно запровадити систему ротації, яка передбачає тимчасове переведення в інші, менш стресові підрозділи).

5. Підвищення мотивації та створення позитивного корпоративного середовища:

- запровадження програм матеріального та нематеріального стимулювання (підвищення зарплат, забезпечення соціальних гарантій, медичного страхування та інших видів матеріальної підтримки є критичними для зниження рівня вигорання та підвищення мотивації),
- визнання досягнень та заслуг (організація системи морального заохочення (нагородження, почесні звання, подяки) сприяє формуванню почуття визнання та підвищує загальну моральну атмосферу у колективі).

6. Співпраця з громадськими організаціями та експертами:

- залучення до роботи з поліцейськими спеціалістів неурядових організацій та волонтерів (багато громадських організацій мають досвід роботи у кризових ситуаціях та можуть надавати додаткову підтримку),

- організація взаємодії з іншими структурами (рекомендовано налагодити ефективну співпрацю з медичними, психологічними та реабілітаційними центрами для забезпечення комплексної підтримки працівників поліції).

7. Моніторинг і оцінка соціальної роботи з поліцейськими:

- регулярна оцінка результатів роботи (постійний моніторинг ефективності соціальної роботи дозволить вчасно вносити зміни та коригувати програми відповідно до потреб поліцейських),
- залучення зворотного зв'язку від працівників поліції (опитування та зустрічі з працівниками поліції для оцінки їхньої задоволеності умовами праці та соціальними програмами дозволять швидше реагувати на проблеми та покращувати наявні практики).

Отже, запровадження окреслених рекомендацій дозволить суттєво підвищити ефективність соціальної роботи з працівниками Національної поліції України. Програми психологічної підтримки, створення сприятливих умов праці та розвитку професійної адаптації, підтримка родин поліцейських та залучення зовнішніх фахівців сприятимуть підвищенню стійкості поліцейських до стресу та покращать їхнє загальне самопочуття. На нашу думку, розробка пропозицій та методичних рекомендацій є важливим кроком на шляху до забезпечення комплексної та ефективної підтримки працівників Національної поліції України, що дозволить підвищити їхню професійну стійкість, забезпечити соціальну безпеку та зменшити негативні наслідки впливу стресу на їхню роботу та життя, а також є критично важливою для збереження здоров'я поліцейських, підвищення їх мотивації, ефективності та стійкості до професійних викликів. Це також сприятиме забезпеченню громадської безпеки, правопорядку та стабільності в суспільстві.

ВИСНОВКИ

Соціальна робота з працівниками Національної поліції України є необхідним інструментом для підтримки їх психоемоційного благополуччя та професійної ефективності, що буде впливати на ефективність їх роботи. Забезпечення психологічної підтримки, профілактика вигорання, підтримка сімей та формування позитивного іміджу НПУ можуть суттєво покращити умови праці та життя поліцейських. Соціальний захист працівників Національної поліції України є важливою складовою їхньої безпеки та добробуту. Сучасна система соціальних гарантій потребує подальшого вдосконалення, особливо у сфері пенсійного забезпечення, медичного та житлового забезпечення, а також психологічної підтримки. Вдосконалення цих напрямів дозволить не лише покращити умови праці поліцейських, а й підвищити ефективність роботи правоохоронних органів загалом. Незважаючи на важливість соціальної роботи, існують певні виклики та перешкоди, такі як недостатнє фінансування, брак кваліфікованих спеціалістів, а також стереотипи про роботу поліції в суспільстві, тому необхідно продовжувати дослідження в цій галузі та впроваджувати нові програми соціальної підтримки, які відповідають сучасним викликам, важливо розробити стратегічні рішення для подолання цих бар'єрів.

Аналіз нормативно-правової бази соціальної роботи з поліцейськими в Україні свідчить про наявність законодавчого забезпечення соціального захисту та підтримки працівників правоохоронних органів. Важливі закони та підзаконні акти, такі як Конституція України, Закон «Про Національну поліцію», Закон «Про соціальні послуги», забезпечують поліцейським доступ до різних видів соціальних послуг, матеріальної допомоги, психологічної підтримки та реабілітації. Проте, існують певні виклики, зокрема недостатня розвиненість програм психологічної допомоги, проблеми з фінансуванням та обмежена адаптація міжнародного досвіду у сфері соціальної роботи з поліцейськими. Для підвищення ефективності

соціальної підтримки правоохоронців необхідно вдосконалити механізми реалізації законодавства та забезпечити належне фінансування програм профілактики стресу та вигорання. Загалом, діюча нормативно-правова база закладає основи для соціальної роботи з поліцейськими, проте вимагає подальшого розвитку та оптимізації для досягнення більш ефективного соціального захисту працівників поліції, особливо в умовах складної професійної діяльності.

Поліцейські відіграють ключову роль у підтриманні правопорядку та захисті цивільного населення під час збройних конфліктів. Однак їхня професійна діяльність у таких умовах пов'язана з високими ризиками та стресом, що потребує відповідної соціальної підтримки та захисту. У різних країнах світу розроблено та впроваджено різноманітні програми та заходи, спрямовані на забезпечення соціальної допомоги поліцейським під час війни. Досвід різних країн у наданні соціальної допомоги поліцейським в умовах війни демонструє, що ефективна соціальна робота має включати комплексну підтримку, яка поєднує матеріальний захист, психологічну допомогу та реабілітаційні програми. На основі цього досвіду можна сформулювати рекомендації для України щодо вдосконалення соціального захисту правоохоронців, що працюють в умовах військового конфлікту. Важливо також інтегрувати міжнародний досвід у розвиток національних програм, зокрема через активне використання інструментів соціально-психологічної підтримки та реабілітації.

Соціальна робота з поліцейськими в Україні є надзвичайно важливим елементом забезпечення ефективності їхньої діяльності. Вона дозволяє знизити рівень емоційного вигорання, підвищити психологічну стійкість та зберегти працездатність працівників правоохоронних органів. Для покращення ефективності такої роботи необхідно продовжувати розробку спеціалізованих програм підтримки, а також розширювати співпрацю між поліцейськими структурами та фахівцями

у сфері соціальної та психологічної роботи. Технологічні особливості соціальної роботи з поліцейськими в Україні включають комплексні підходи до профілактики, підтримки та реабілітації. Завдяки використанню сучасних інструментів та методів, таких як психодіагностика, кризові інтервенції, групова терапія та цифрові технології, соціальні працівники можуть ефективно допомагати поліцейським у подоланні професійних та особистих труднощів, зокрема в умовах підвищеного стресу та небезпеки, спричинених війною.

З метою ефективності та удосконалення соціальної роботи з працівниками Національної поліції України розроблено авторську Програму профілактики, спрямованої на запобігання професійному вигоранню поліцейських через постійний стрес та високий рівень відповідальності в умовах воєнного стану. Запровадження авторської Програми профілактики професійного вигорання поліцейських є вкрай важливим та своєчасним заходом, враховуючи зростаюче психоемоційне навантаження на правоохоронців в умовах підвищеного стресу, особливо в умовах війни та кризових ситуацій. Поліцейські постійно знаходяться під впливом зовнішніх факторів, які впливають на їхнє психологічне здоров'я: фізичні ризики, відповідальність за громадську безпеку, необхідність ухвалення критичних рішень та управління екстремальними ситуаціями. Запропонована Програма профілактики є необхідною для збереження психоемоційного благополуччя поліцейських, оскільки вона передбачає комплексний підхід до боротьби з вигоранням, включаючи діагностику стресу, навчання методам саморегуляції, підтримку через індивідуальні та групові консультації, а також забезпечення колективної та сімейної підтримки. Ця програма дозволяє попереджати вигорання на ранніх етапах, що допоможе зберегти працездатність та ефективність поліцейських, а також стійке функціонування системи правоохоронних органів і покращить якість

виконання службових обов'язків поліцейськими, що є критично важливим для підтримки безпеки та правопорядку в державі.

Розроблення пропозицій та методичних рекомендацій для покращення соціальної роботи з працівниками Національної поліції України вбачаємо у покращенні психоемоційного стану поліцейських, ц необхідності вдосконалення нормативно-правової бази організації соціальної роботи з працівниками поліції, у застосуванні інноваційних підходів до соціальної роботи з поліцейськими, у важливості підтримки членів сім'ї та запровадження соціальних програм для родин поліцейських, у забезпечення комплексного підходу до підтримки працівників правоохоронних органів, у систематичному моніторингу та оцінці ефективності діючих програм та необхідності розроблення нових проєктів щодо удосконалення соціальної роботи з працівниками Національної поліції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; [О. І. Безпалова, О.В. Джафарова, С.М. Князев та ін.; передм. О. М. Бандурки] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. ХНУВС, 2017. 242 с.
2. Бакал В. П. Адміністративно-правові засади речового забезпечення працівників органів внутрішніх справ : автореф. дис канд. юрид. наук.: 12.00.05. Дніпропетровськ, 2015. 22 с.
3. Біла-Тюріна Ю.З., Філяк А.П. Соціальне забезпечення працівників національної поліції: поняття та особливості. URL: http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id_3765/.
4. Бортник С. М. До проблеми пенсійного забезпечення працівників Національної поліції України *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2, т. 2. С. 8-13.
5. Босак Х.З. Щодо вдосконалення соціального захисту співробітників органів внутрішніх справ України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 154–166.
6. Бугайчук К. Правове регулювання підвищення рівня соціального захисту поліцейських. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 квіт. 2019 р.)*. Харків, 2019. С. 59–61.
7. Вапнярчук Н.М. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту працівників Національної поліції України: сьогодення. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». №6 (2022). Ст. 135-139. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/02/26.pdf>.

8. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Юридична думка, 2007. 992 с.
9. Грищенко С.В. Стратегії самодопомоги в подоланні професійної деформації в діяльності соціальних педагогів. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Чернігів, 2012. Вип. 96. С. 53-57.
10. Денісова Л.Л. Правове регулювання соціального забезпечення працівників поліції в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Київ, 2017. 20 с.
11. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посібник кол. авт. ; за заг. ред. д.б.н., проф. Грибана В.Г., к.ю.н. Глуховері В.А.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 212 с.
12. Іншин М. І. Сутність і значення поняття соціального захисту працівників поліції в сучасних умовах. Вісник Чернівецького факультету Національного університету. 2015. № 4. С. 269–277.
13. Карпенко О. І. Правові засади утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: дис. канд. юрид. наук : 12.00.05. / О. І. Карпенко. – К., 2002. – 191 с.
14. Кісіль З.Р., Кісіль Р.-В.В., Перепелиця А.В. До питання професійної деформації співробітників Національної поліції України // Габітус. Секція: Соціальна психологія. Юридична психологія. Випуск 62. 2024. С. 238-244 / Електронний режим доступу: http://habitus.od.ua/journals/2024/62-2024/62_2024.pdf
15. Клипа О.П. Організаційно-правові заходи вдосконалення соціального захисту Національної поліції України. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 9. С. 226–229. URL : http://www.lsej.org.ua/9_2020/56.pdf.

- 16.Князькова Л.М. Деякі питання реалізації права на соціальний захист працівників органів внутрішніх справ. Південноукраїнський правничий часопис. 2021. № 2. С. 92–99.
- 17.Кодексу законів про працю. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
- 18.Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Електронний режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.
- 19.Лапка О.Я. Соціально-правовий захист працівників міліції України: Навч. посіб. ТОВ «ПОЛІМЕД-Сервіс»; 2005. 220 с.
- 20.Марусевич Д.О. Адміністративно-правове регулювання соціального захисту поліцейських: дис. ...: канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ / Національна академія внутрішніх справ України, 2021. 236 с.
- 21.Мельник К. Ю. Окремі аспекти соціального захисту осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ. Право і безпека. 2011. № 5. С. 180–184.
- 22.Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану: Постанова Каб. Міністрів України від 28.02.2022 № 168. URL: [https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-deyakh_viplat-vijskovosluzhbovcyam-osobam-ryadovogo-i-nachalnickogo-skladu_policejskim-ta-yih-simyam-pid-chas-diyi-voynenogo-stanu-168-280222](https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-deyakh_viplat-vijskovosluzhbovcyam-osobam-ryadovogo-i-nachalnickogo-skladu-policejskim-ta-yih-simyam-pid-chas-diyi-voynenogo-stanu-168-280222).
- 23.Поліцейська деонтологія: навчальний посібник / за заг. ред. В. Я. Марковського. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 316 с.
- 24.Порядок організації діяльності служб супроводу військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейських та членів їх сімей: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2024 року №948.

URL :
<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/66c/5d2/d02/66c5d2d024e8a866611433.pdf>

25. Порядок та умови виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та здобувачам вищої освіти закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських : наказ Мін-ва внутрішніх справ України від 06.04.2016 № 260 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0669-16#Text>.
26. Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 лист. 2015 р. № 988. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2015-%D0%BF#Text>.
27. Про грошове забезпечення поліцейських національної поліції: постанова Каб. Міністрів України від 11.11.2015 № 988. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2015-%D0%BF#Text>.
28. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 року № 1533П (редакція від 14.08.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення 18.09.2024).
29. Про затвердження Положення про Національну поліцію: постанова Каб. Міністрів України від 28.10.2015 № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>.
30. Про затвердження Порядку забезпечення поліцейських та осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань житлом на умовах фінансового лізингу: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лист. 2018 р. № 1201. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2018-%D0%BF#Text>.

31. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: наказ Міністерства внутрішніх справ України № 88. 2019. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE33319?an=8>
32. Про затвердження Порядку та умов призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без установа інвалідності працівника міліції : постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовт. 2015 р. № 850. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2015-%D0%BF/>.
33. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII/ Електронний режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
34. Про охорону праці: Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.
35. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 9 квітня 1992 року №2262-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 29. Ст. 399
36. Про соціальні послуги: Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.
37. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист: Закон України від 24 березня 1998 року № 203.
38. Проблеми правового регулювання виникнення трудових правовідносин з поліцейськими : монографія , С. М. Бортник, О. В.

- Худякова за заг. ред. К. Ю. Мельника ; Харк. нац. ун-т внутр. справ: У справі, 2017. 230 с.
39. Семигіна Т. В. Словник із соціальної політики : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 253 с.
40. Системи соціального захисту працівників поліції: міжнародний досвід та рекомендації для України / під ред. О. Беленького. – Київ: Інститут державного управління, 2020.
41. Сняткова Т.М. Надання першої психологічної допомоги працівниками поліції в умовах військової агресії // *Габітус. Секція: Соціальна психологія. Юридична психологія. Випуск 62.* 2024. С. 254-260 / Електронний режим доступу: http://habitus.od.ua/journals/2024/62-2024/62_2024.pdf
42. Ткаченко Ю. Роль держави у сфері соціального забезпечення: історичний екскурс. *Підприємництво, господарство і право.* 2018. № 1. С.128-131.
43. Хомин О.Й. Правова основа соціального захисту працівників правоохоронних органів України, О.І. Бутрин *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* Серія економічна. Випуск 2. С. 132-140.
44. Шапенко Л. О. Щодо співвідношення категорій «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» працівників цивільної авіації. *Юридичний вісник.* 2014. № 2. С. 15–19.
45. *Юридичний словник* / за ред. Б. М. Бабія. Київ : Гол. ред. Укр. рад. енцикл., 1983. 872 с.